

EVROPSKI STANDARDI I PRINCIPI REŠAVANJA SPOROVA PUTEM MEDIJACIJE

1. Modeli rešavanja pravnih sporova

Život ljudi u socijalnoj zajednici prate raznovrsni sporovi¹ i sukobi jer je svaka tačka dodira interesnih sfera i potreba ljudi potencijalni izvor nesporazuma i neslaganja. Veliki broj sporova nastaje u pravnoj sferi, što je i razumljivo ako se ima u vidu da su najfrekventniji odnosi među ljudima regulisani pravom. Sporovi u pravnim odnosima² rešavaju se primenom raznovrsnih sudskih i vansudskih metoda i tehnika. Tokom istorijskog razvoja, svaka društvena zajednica izgradila je sopstvene mehanizme rešavanja pravnih sporova, u skladu sa svojom kulturnom i pravnom tradicijom, običajima, društvenim sistemom vrednosti, karakteristikama pravne svesti i drugim osobenostima u razvoju. Uz veliko uopštavanje, svi ovi metodi mogu se grupisati u dve velike kategorije: metodi za rešavanje sporova sa pozicije prava i metodi za rešavanje sporova sa pozicije interesa.³

2. Rešavanje sporova sa pozicije prava

U savremenom društvu model rešavanja sporova sa pozicije prava predstavlja dominantan metod eliminisanja sporova iz pravnog života, koji treba da obezbedi uspostavljanje pravnog mira i stabilnosti u pravnim odnosima. Ovaj model rešavanja sukoba sastoji se u tome što "neko" nepristrasni treći donosi odluku kojom, na osnovu prava, presuđuje spornu pravnu stvar i na taj način pruža pravnu zaštitu. Radi rešavanja spornih pravnih stvari putem presuđenja, primenjuju se različiti procesni metodi, koji su funkcionalno osposobljeni i prilagođeni rešavanju određene vrste sporova.

Sporovi se rešavaju s pozicije prava primenom odgovarajućih metoda koji su prilagođeni vrsti i predmetu sporova. Ako se zanemare razlike u pojedinostima i

---

¹ Spor kao socijalni i psihološki fenomen predmet je izučavanja Konfliktologije, relativno mlade multidisciplinarnе nauke, u čijem su arsenalu teorijska i praktična znanja neophodna za razumevanje, upravljanje i rešavanje konflikata. (O predmetu i razvoju Konfliktologije, detaljno: Randall C.: (1974) "*Conflict Sociology*", "Academic Press", New York; Mitchell, C. R. (1981) "*The Structure of International Conflict*", "The Macmillan Press", London; Pruitt, D. G. and Rubin, J.Z. (1986) "*Social Conflict. Escalation, Stalemate, and Settlement*", "Random House", New York; Kozirev. G.I. (2001) "*Vvedenie v konfliktologio*", "Vlados", Moskva.

² Sporovi koji nastaju u razvoju pravnih odnosa tiču se ostvarivanja postojećih subjektivnih prava (*pravni sporovi*). Do sporova dolazi i prilikom pokušaja pravnih subjekata sa suprotstavljenim interesima da ustanove pravila kojima određeni odnos regulišu, pravno ga perfektuiraju ili iznova uređuju (*interesni sporovi*).

³ Detaljno: Petrušić, N., *Medijacija – metod rešavanja pravnih sporova*, Temida, časopis o viktimizaciji, ljudskim pravima i rodu, 2/2004, str. 23-37.

posmatra suština ovih metoda, mogu se izdvojiti nekoliko njihovih opštih i zajedničkih obeležaja.

Rešavanje sporova sa pozicije prava podrazumeva da se sporna pravna stvar presuđuje i tako čini nespornom. Presuđenju sporne stvari prethodi postupak (sudski ili upravni), koji je, suštinski posmatrano, specifična "borba" za pravo, koja se odvija po unapred propisanim pravilima i uz upotrebu dopuštenih "borbenih sredstava". U "pravnom turniru" koji prethodi presuđenju, stranke raspravljaju – iznose argumente u prilog ispravnosti svog tvrđenja i protivargumente kojima pobijaju ispravnost tvrđenja svog protivnika. Da bi ostvarila pobjedu, stranka napada svog protivnika tako što preuzima ofanzivne procesne radnje, nastojeći da pravnu situaciju promeni u svoju korist, i od napada se brani preduzimanjem defanzivnih procesnih radnji, kako bi sačuvala stvorenu povoljnost. "Manevarski prostor" u kome se stranke u toku borbe za pravo mogu kretati, tj. koristiti svoja procesna ovlašćenja, omeđen je načelom zabrane zloupotrebe procesnih ovlašćenja, čija primena treba da onemogući pobjedu nesavesne i beskrupulozne stranke.

Odluka kojom nadležni organ, kao nepristrasni treći, presuđuje spornu pravnu stvar predstavlja pojedinačnu pravnu normu koja za strane u sporu ima snagu zakona. Kad odluka nadležnog organa kojom je spor rešen stupi na pravnu snagu, strane u sporu dužne su da svoje ponašanje saobrazе zapovesti sadržanoj u toj pravnoj normi. Stupanjem odluke na pravnu snagu, sporna pravna stvar, (*res litigiosa*) postaje presuđena stvar (*res iudicata*)⁴. U trenutku stupanja odluke na pravnu snagu, ona postaje konačna, neosporiva i neizmenljiva: spor je na autoritativan način rešen, uređeni su interni odnosi stranaka i stranke svoj spor ne mogu i dalje smatrati nerešenim. Naprotiv, bez obzira na to da li odluku smatraju zakonitom, ili borbu napuštaju uvereni da je odluka nepravilna i/ili nepravična, i pobednik i poraženi vezani su odlukom i dužni da svoje ponašanje usklade sa njenim izrekom.

Zamisao projektanata pravnog poretka da će presuđenjem spornih stvari biti uspostavljen "mir" u pravnim odnosima i obezbeđen sklad između normativnog i faktičkog, ne može se, međutim, uvek ostvariti. Iskustvo pokazuje da mnoge pravnosnažne odluke kojima se sporovi rešavaju presuđenjem, same po sebi, nisu garancija da će u faktičkim odnosima stranaka biti uspostavljena neophodna pravna stabilnost. Tome, pre svega, doprinosi činjenica da odluke o spornoj stvari ne izazivaju uvek zadovoljstvo za stranke, niti neizostavno dovode do uspostavljanja skladnih i stabilnih odnosa, bez obzira na to da li su, objektivno posmatrano, zakonite, pravedne i pravične. Događa se, relativno često, da odlukom budu nezadovoljne obe strane i da odluka ne samo da ne rešava spor, već provocira njegovu dalju eskalaciju.

Negativna strana modela rešavanja sporova sa pozicije prava ogleda se i u tome što njegova primena podrazumeva vođenje komplikovanih postupaka, skopčanih sa nizom formalnosti, koji relativno dugo traju. Zbog toga su troškovi sudskih postupaka, po pravilu, visoki i ne retko premašuju vrednost samog predmeta spora.

---

⁴ Čak i kad je u konkretnom slučaju odluka objektivno nezakonita, ona u času stupanja na pravnu snagu stiče pravni autoritet. Pošto odluke važe ne zato što su zakonite i ispravne, već zato što su pravnosnažne, i ova odluka će proizvesti ista ona dejstva koja proizvode zakonite odluke. Upravo zato, materijalnoppravno neispravna odluka u stanju je da u realnim pravnim odnosima konstituiše novo pravo, odnosno da ukine pravo koje je postojalo. Duhovita izreka Modestinusa to najbolje ilustruje: "*Res iudicata facit ex albo nigrum, ex nigro album, ex curvo rectum, ex recto curvum*". (Navedeno prema: Stojčević, D., Romac, A. (1984) "*Dicta et regulae iuris*", Beograd, 1984, str. 468).

3. Rešavanje sporova sa pozicije interesa

Model rešavanja sukoba sa pozicije interesa baziran je na ideji da se spor može stvarno rešiti ako strane u sporu zajednički utvrde povodom kojih je interesa sukob nastao i pronađu takvo integrativno i sporazumno rešenje koje će obezbediti da interesi obeju strana budu zadovoljeni. Najrasprostranjeniji načini rešavanja sukoba sa pozicija interesa jesu pregovaranje i posredovanje (medijacija).

4. Medijacija i drugi alternativni metodi rešavanja sporova

U savremenom pravu rešavanje sporova sa pozicije prava (još uvek) je primarni metod rešavanja pravnih sporova. Paralelno se, međutim, primenjuju i različiti metodi za mirno rešavanje sporova, za koje se, kao zajednički naziv, danas uobičajeno koristi izraz "alternativno rešavanje sporova" (skr. ADR izvedena u engleskom govornom području od *Alternative Dispute Resolution*).⁵ U pojedinim državama primena alternativnih metoda rešavanja sporova ima dugu tradiciju i deo je nacionalne kulture (npr. Kina, Japan, Liberija i dr.) dok je u nekim državama (npr. USA, Kanada, Australija, Nemačka, Francuska i dr.) njihova šira i sistematska primena započela tek devedesetih godina 20. veka.

Medijacija je jedan od najčešće primenjivanih metoda za mirno rešavanje sporova. Primena medijacije omogućava da strane u sporu pristupe konstruktivnom i prijateljskom rešavanju spora sa ciljem da, uz pomoć jednog ili više posrednika, (ko)medijatora, zajednički pronađu obostrano prihvatljivo rešenje, koje neće značiti ni pobedu ni gubitak jedne strane, već njihov obostrani dobitak.⁶

Postupak medijacije čine pregovaračka delatnost stranaka i posrednička aktivnost jednog ili više medijatora, čiji se zadatak sastoji u tome da olakšaju pregovaranje i stranama pomognu da postignu obostrano prihvatljiv sporazum o predmetu spora.

Medijacija je, kako se u literaturi navodi, pregovaranje u koje je uključena treća, neutralna strana,⁷ sa zadatkom da sukobljenim stranama pomogne da koordinišu svoje pregovaračke aktivnosti, da razumeju suštinu sukoba i sagledaju ga sa svih

---

⁵ Ovim izrazom označavaju se raznovrsni metodi rešavanja sporova izvan državnog sudskog sistema, kao što su arbitraža, (arbitration), pregovaranje (negotiation), medijacija (mediation), konsilijacija (consiliation), mini-raspravni postupak ili mini-suđenje (Mini-Trials), tehnika Med-Arb, kombinacija posredovanja i arbitraže, različiti istražni i saznavni postupci za utvrđivanje činjenica (neutral expert fact-finding) i dr. U literaturi se mirni metodi rešavanja sporova nazivaju i „non-adversial dispute resolution methods“ (Videti: Funken, K., *Comparative Dispute Management: Court-connected Mediation in Japan and Germany*, German Law Journal, No. 2, 2002, <http://www.germanlawjournal.com>, pristup 20. 11. 2008).

⁶ Videti: Folberg, J. and Taylor, A. (1984) "*Mediation: A Comprehensive Guide to Resolving Conflict Without Litigation*", Jossey-Bass, San Francisco, p. 68; Brown, H. and Marriott, A. (1993): "*ADR - Principles and Practice*", Sweet and Maxwell, London, 1993, p. 21; Liebmann, M. (2000) "*Mediation in Context*", Jessica Kingsley Publishers, London and Philadelphia, p. 10; Liebmann, M. (1995) "*Mediation UK, Training Manual in Community Mediation Skills*", Mediation UK, Bristol, (www.mediationuk.org.uk); George C. Martin. (2002), "*Mediation... The New Requirement for Dispute Resolution*", <http://www.construction-mediation.com>) Petrušić, N. (1999) "*Mediation - The Method of Collective Labour Disputes Resolution in the Yugoslav Law*", i tamo navedenu literaturu, Facta Universitatis, Vol. 1, No 3, p. 42.

⁷ Liebmann, M.: op. cit., p. 10

strana, da prepoznaju svoje interese i potrebe i pronađu rešenje koje obezbeđuje da interesi obeju strana budu zadovoljeni.

Razvijanje medijacije i ostalih alternativnih metoda rešavanja sporova u savremenom pravu predstavlja odgovor na učmalu, rigidnu i neefikasnu pravosudnu sistem, koji ne zadovoljava potrebe ubrzanog pravnog saobraćaja i ozbiljno ugrožava ostvarivanje prava na pristup pravosuđu i prava na suđenje u razumnom roku, garantovanih međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima.⁸ Osim toga, uvođenje alternativnih metoda rešavanja sporova rezultat je saznanja da rešavanje sporova presuđenjem ne dovodi do uspostavljanja pravne stabilnosti u društvenim odnosima. Alternativni metodi rešavanja sporova, u njihovom savremenom značenju, izraz su nastojanja da se stranama u sporu ponude i druge vrste „usluga“ kako bi im se pomoglo da putem pregovora same reše svoj spor na brz i jednostavan način. Od posebnog značaja su miriteljske i posredničke „usluge“, koje se pružaju sa ciljem da strane prevaziđu spor, odnosno da pronađu sporazumno i obostrano prihvatljivo rešenje koje integriše interese i potrebe obeju strana i koje za njih predstavlja obostrani dobitak.

U poslednjih desetak godina alternativni metodi rešavanja sporova, koji su izvorno nastali izvan sudskog sistema, počinju da se primenjuju i unutar sudskog sistema. Ti tzv. alternativni metodi pripojeni sudu⁹ (court-annexed ADR¹⁰ judge-conducted mediation)¹¹, koje primenjuju same sudije ili posebno edukovani medijatori (koncilijatori), imaju za prevashodni cilj smanjenje sudskih troškova i uštedu u

---

⁸ Ova procesna ljudska prava predstavljaju esencijalne elemente prava na pravično suđenje, koje je eksplicitno garantovano čl. 6. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. (O pravu na suđenje u razumnom roku i njegovoj zaštiti pred Evropskim sudom za ljudska prava, detaljno: Van Dijk, P., Van Hoof, G. J. H., *Theory and Practice of European Convention on Human Rights*, Deventer: Kluwer, 1998; Janis, M. W., Kay, R.S., Bradley, A.W., *European Human Rights Law*, Oxford University Press, 2000; Gomien, D., Harris, D. and Zwaak, L., *Law and practice of the European Convention on Human Rights*, Strasbourg, 1996; Paunović, M., *Jurisprudencija Evropskog suda za ljudska prava*, Pravni fakultet u Beogradu, Beograd, 1993; Petrušić, N., *Jurisprudencija Evropskog suda za ljudska prava u zaštiti prava na rešavanje građanskopravne stvari u razumnom roku*, Evropski mehanizmi zaštite ljudskih prava, Centar za publikacije Pravnog fakulteta u Nišu, Niš, 2005).

⁹ U SAD primena ovih metoda naročito je intenzivirana posle donošenja Civil Justice Reform Act (CJRA), Pub. L. No. 101-650, od 1990. godine. (O razvoju američkog modela medijacije, videti: Moore, C. W., *The Mediation Process*, 3rd Edition, Jossey-Bass, San Francisco, 2003, pp. 21-33; Karamarković, L., *Poravnanje i medijacija*, Fakultet za poslovno pravo, Beograd, 2004, str. 388-400).

¹⁰ Tako su federalni sudovi u većini američkih država svojim aktima regulisali ADR metode pripojene sudu (court-annexed, odnosno court-connected ADR). U okviru pojedinih sudova formirani su posebni servisi koji asistiraju u primeni ADR metoda. (Videti, npr. „*A Guide Court-Connected ADR Services*“, Massachusetts Supreme Judicial Court/Trial Court Standing Committee on Dispute Resolution (<http://massbar.org/resources/ADR/>), *Court annexed mediation rules for civil litigation*, Mississippi supreme court (<http://www.mssc.state.ms.us>). Prema pravilima pojedinih federalnih sudova, medijacija je u određenim predmetima medijacija obavezna karakter i sastavni je deo sudskog postupka. (O različitim modelima sudski aneksirane medijacije, videti: McCrory, John P., *Mandated Mediation of Civil Cases in State Courts: A Litigant's Perspective on Program Model Choices*, Ohio State Journal on Dispute Resolution, Vol.14, No. 3, pp. 813-853; Clarke, S. H., Gordon, E. E., *Public Sponsorship of Private Settling: Court-ordered Civil Case Mediation*, The Justice System Journal, Vol. 19, No. 3, pp. 311-339).

¹¹ Ovaj novi model medijacije nedavno je započeo da se razvija u pojedinim sudovima u Engleskoj. Tako je 22. decembra 2005. god. usvojen New Hampshire Superior Court Rule 170-B, koji predviđa vođenje medijacije od strane sudije kao metod za rešavanje kompleksnih sporova nepodobnih za „privatnu“ medijaciju. (Detaljno: Lynn, R.J., *Expanded mediation opportunities available in Superior Court*, <http://www.nhbar.org/uploads/pdf>, pristup 17. 11. 2008).

vremenu potrebnom za rešavanje sporova.

Komparativna istraživanja pokazuju da je poslednjih godina primena alternativnih metoda rešavanja sporova favorizovana i da u mnogim zemljama ovi metodi, naročito medijacija,¹² doživljavaju pravu ekspanziju i postepeno postaju svojevrsna alternativa sistemu državnog sudstva. Tome su prethodile mnogobrojne aktivnosti usmerene ka stvaranju optimalnih uslova za primenu alternativnih metoda za mirno rešavanje sporova. U tom cilju, u nizu zemalja osnovani su mnogi centri za medijaciju, koji, pod pokroviteljstvom i uz sponzorstvo i podršku državnih organa i organa lokalne vlasti, administriraju proces medijacije i obezbeđuju tehničke uslove za uspešno odvijanje medijatorske delatnosti.¹³

Metodi mirnog rešavanja sporova predviđeni su aktima niza međunarodnih organizacija, kako bi se omogućilo mirno rešavanje sporova sa elementom inostranosti. Tako je postupak posredovanja koji se vodi pred Međunarodnim centrom za rešavanje investicionih sporova, jednom od institucija Svetske banke u Vašingtonu (ICSID), regulisan Vašingtonskom konvencijom od 1965. godine.¹⁴ UNCITRAL je 2002. god. usvojila Model zakona o trgovinskoj koncilijaciji (*Model Law on International Commercial Conciliation*).¹⁵ Posebna pravila o mirnom rešavanju sporova putem medijacije (*Mediation Rules*) donela je i *World Intellectual Property Organization*, Svetska organizacija za intelektualnu svojinu (WIPO)¹⁶.

Iskustva u primeni alternativnih metoda rešavanja sporova, posebno iskustva u američkim i evropskim državama, pokazuju da ovi mehanizmi daju dobre rezultate: da rasterećuju sudove, smanjuju troškove, doprinose efikasnijem rešavanju sporova i ostvarivanju prava na pristup pravosuđu i dr. Od svih alternativnih metoda rešavanja sporova, do sada je najširu primenu i najbolje rezultate imala medijacija, koja je već verifikovana kao izuzetno efikasan metod mirnog rešavanja sporova. Istraživanja pokazuju da je u mnogim zemljama uspeh medijacije iz godine u godinu sve veći i da se poslednjih godina zona medijabilnih sporova kontinuirano proširuje, obuhvatajući i one sporove koji su do nedavno rešavani isključivo pred državnim pravosudnim institucijama.

---

¹² U literaturi se sreću različite, najčešće opisne definicije medijacije. Obično se navodi da je medijacija postupak koji se vodi sa ciljem da strane u sporu uz pomoć jednog ili više posrednika, (ko)medijatora, putem pregovora postignu prijateljsko i sporazumno rešenje nastalog spora. Videti: Moore, C. W., op. cit., pp. 15-20; Folberg, J. and Taylor, A., *Mediation: A Comprehensive Guide to Resolving Conflict Without Litigation*, Jossey-Bass, San Francisco, 1984, p. 68; Brown, H. and Marriott, A., *ADR - Principles and Practice*, Sweet and Maxwell, London, 1993, p. 21; Liebmann, M., *Mediation in Context*, Jessica Kingsley Publishers, London and Philadelphia, 2000, p. 10; Liebmann, M., *Mediation UK, Training Manual in Community Mediation Skills*, Mediation UK, Bristol, (www.mediationuk.org.uk).

¹³ U SAD, Kanadi, Japanu, Velikoj Britaniji, kao i u mnogim drugim državama, postoje izuzetno razgranate i razudene mreže institucija za medijaciju. Javni i privatni centri za medijaciju, čiji je broj u stalnom porastu, pomažu pravnim subjektima da izaberu adekvatan alternativni metod rešavanja spora i nude usluge svojih kompetentnih i iskusnih posrednika, koji su kroz odgovarajuću obuku savladali posebne tehnike i veštine neophodne za uspešno posredovanje.

¹⁴ Jugoslavija je ratifikovala ovu Konvenciju Uredbom Saveznog izvršnog veća od 1967. godine ("Sl. list SFRJ, – Međunarodni ugovori", 7/67).

¹⁵ Tekst Modela zakona, zajedno sa uputstvima za implementaciju, objavljen je na portalu UNCITRAL-a, <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-conc/ml-conc-e.pdf>.

¹⁶ WIPO Mediation Rules primenjuju se od 1. 10. 1994. god., pred Centrom za arbitražu sa sedištem u Ženevi. (Detaljno: Besarović, V., *Arbitražno rešavanje sporova iz oblasti intelektualne svojine*, Zbornik referata "Međunarodna privredna arbitraža, stanje i perspektive", Beograd, 1997, str. 60-71).

Sagledavajući prednosti alternativnih mehanizama za rešavanje sporova, Savet Evrope doneo je niz preporuka o medijaciji u porodičnim, građanskim, krivičnim i drugim pravnim stvarima, preporučivši državama članicama da kreiraju povoljan pravni ambijent i izgrade odgovarajuću pravnu infrastrukturu kako bi obezbedile uslove za što širu primenu medijacije.¹⁷

5. Normativni okvir, standardi i principi medijacije u pravu Evropske unije

Evropska unija ispoljava veliki interes za razvoj alternativnih metoda rešavanja sporova, smatrajući da je to važan deo aktivnosti u izgradnji zone slobode, sigurnosti i pravde i da primena ovih metoda može u značajnoj meri da poboljša dostupnost pravde. Pri tome se polazi od stava da medijaciju i druge alternativne metoda za rešavanje sporova ne treba shvatiti samo kao sredstvo za prevazilaženje problema u radu sudova, već kao alternativu, kao način za očuvanje socijalnog mira i rešavanje konflikta i sporova mirnim putem, što je u mnogim slučajevima primereniji metod u odnosu na sudski postupak i arbitražu, posebno u sporovima iz porodičnih odnosa, u potrošačkim sporovima i sporovima vezanim za greške u medicini.

Proces stvaranja normativnog okvira za primenu medijacije, započeo 2004. usvajanjem *Zelene knjige o alternativnim načinima rešavanja sporova u građanskim i trgovinskim stvarima*.¹⁸

Na osnovu Bečkog akcionog plana od 1998. godine i zaključaka Evropskog saveta u Tempereu od 1999. godine, Savet ministara pravosuđa i unutrašnjih poslova pozvao je Evropsku komisiju da pripremi Zelenu knjigu o alternativnim načinima rešavanja sporova u oblasti građanskog i trgovinskog prava, koji su različiti u odnosu na arbitražu. Od Evropske komisije je zatraženo da posebnu pažnju posveti principima medijacije u pojedinim oblastima, kao i da obezbedi neophodne garancije kako bi vanskudski načini rešavanja sporova omogućili neophodan nivo ravnopravnosti stranaka.

Zelena knjiga je obezbedila obilje informacija i otvorila širok krug pitanja, čime je širokom krugu profesionalaca pružena mogućnost da se upoznaju sa novim metodima za mirno rešavanje sporova. Osnovni cilj Zelene knjige bio je da pruži

---

¹⁷ Do sada su na nivou Saveta Evrope usvojene četiri preporuke: Recommendation No. R (98) 1, of the Committee of Ministers to Member States on Family Mediation, (Adopted by the Committee of Ministers on 21 January 1998 at the 616th meeting of the Ministers' Deputies); Recommendation No. R (99) 19 of the Committee of Ministers to member States concerning mediation in penal matters (Adopted by the Committee of Ministers on 15 September 1999 at the 679th meeting of the Ministers' Deputies); Recommendation Rec (2001)9 of the Committee of Ministers to member states on alternatives to litigation between administrative authorities and private parties (Adopted by the Committee of Ministers on 5 September 2001 at the 762nd meeting of the Ministers' Deputies); Recommendation Rec (2002)10 of the Committee of Ministers to member States on mediation in civil matters (Adopted by the Committee of Ministers on 18 September 2002 at the 808th meeting of the Ministers' Deputies). Sve preporuke dostupne su na portalu Saveta Evrope, <http://www.coe.int>.

¹⁸ *Green paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law*, COM(2002)196 final. Ovaj dokument je usvojen 15. 4. 2004. god., od strane Evropske komisije (http://europa.eu/eur-lex/en/com/gpr/2002/com2002_0196en01.pdf). Rezultati javne diskusije objavljeni sumirani su u *Summary of responses to the Green Paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law* od 21. februara 2003. god. (tekst je objavljen na portalu Evropske komisije, <http://ec.europa.eu>)

odgovor na jedno od najdelikatnijih pitanja: kako uspostaviti balans između potrebe za fleksibilnošću i potrebe da se garantuje zadovoljavajući stepen kvaliteta u rešavanju sporova. Pored toga, cilj ovog dokumenta bio je da obezbedi punu harmonizaciju alternativnih metoda rešavanja sporova sa sudskim procedurama.

Posle dvogodišnje javne rasprave koja je povodom ovog dokumenta vođena, pripremljen je *Nacrt direktive Evropskog parlamenta i saveta SEC(2004) 1314 o nekim aspektima medijacije u građanskim i trgovinskim stvarima*.¹⁹ Nacrt Direktive bio je pune četiri godine predmet konsultativnog procesa u državama članicama, u koji su uključena nacionalna ministarstva, profesionalna udruženja medijatora, naučno-istraživačke ustanove, nevladine organizacije i mnogobrojni nezavisni eksperti. Proces je okončan 21. maja 2008. godine, usvajanjem *Direktive 2008/52/EO Evropskog parlamenta i Saveta EU o nekim aspektima medijacije u građanskim i trgovinskim stvarima* (daljem tekstu: Direktiva).²⁰

Osnovni cilj Direktive je da podstakne veću primenu medijacije i obezbedi siguran pravni okvir za strane koje koriste medijacije. Njeno usvajanje predstavlja začajan doprinos pravilnom funkcionisanju unutrašnjeg tržišta Evropske unije, posebno u odnosu na pružanje usluga medijacije. U Direktivi je posebno naglašeno da su njene odredbe direktive primenljive kako za rešavanje prekograničnih sporova, tako i za rešavanje unutrašnjih sporova.

Ključni značaj Direktive ogleda se u tome što standardizuje osnovna načela medijacije: dobrovoljnost, poverljivost, nepristrasnost i neutralnost.²¹

Pre svega, prema odredbama Direktive, medijacija je zasnovana na principu dobrovoljnosti. Ovo procesno načelo ogleda se, pre svega, u tome što vođenje postupka medijacije zavisi od volje strana u sporu, koje svojim sporazumom o posredovanju, najčešće u vidu klauzule o posredovanju, određuju da će svoj spor pokušati da reše mirnim putem, uz pomoć treće, neutralne strane. Izbor (ko)medijatora takođe zavisi od strana u sporu. One su te koje iniciraju postupak medijacije,²² određuju njegov predmet i svojim ponašanjem utiču na sadržinu i tok medijacije. Princip dobrovoljnosti podrazumeva mogućnost strana da postupak medijacije "napuste" u svakoj njenoj fazi, sve do potpisivanja sporazuma kojim se spor rešava.

Medijacija je, prema Direktivi, odlikovana na principu diskrecije (poverljivosti). Proces medijacije nije javan i svi učesnici su dužni da kao tajnu čuvaju sve informacije vezane za spor i sam proces medijacije. Medijator se ne može pojaviti kao svedok u sudskom postupku koji se vodi nakon bezuspešno okončanog postupka medijacije. Sva ova pravila stvaraju poverljivu atmosferu, koja omogućava da sukobljene strane slobodno i iskreno govore, nesputane strahom da će to biti iskorišćeno protiv njih.

---

¹⁹ *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the council on certain aspects of mediation in civil and commercial matters, SEC(2004) 1314* (http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/pdf/2004/com2004_0718en01.pdf).

²⁰ *Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:EN:PDF>, pristup 11. 10. 2008.

²¹ Principi rada medijatora u EU utvrđeni su *European code of conduct for mediators* (2004), koji sadrži niz opšteprihvaćenih etičkih standarda i definiše odgovornost medijatora. (Videti: *European code of conduct for mediators*, http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_en.pdf (pristup: 10. 11. 2008).

²² Pravilo da strane iniciraju postupak medijacije nema apsolutnu važnost jer postoji mogućnost vođenja medijacije i na inicijativu državnog suda, koji je ovlašćen da u pojedinim pravnim stvarima uputiti stranke na postupak medijacije, ako oceni da je to celishodno.

Direktivom je predviđeno da medijatora obavezuje princip nepristrasnosti i neutralnosti, vrhovno načelo koje u svemu opredeljuje način njegovog ponašanja i postupanja. Da bi uspešno posredovao u pregovorima, medijator mora imati jednak odnos prema stranama, mora sačuvati svoju nepristrasnost tokom čitavog postupka, prevazilazeći iskušenje da utvrđuje na čijoj je strani krivica za nastali spor. Praktična realizacija principa neutralnosti veoma je složen zadatak, posebno u situacijama kad među stranama postoji izrazita neravnoteža moći, te postoji potreba da medijator napravi odgovarajući balans, a da pri tome zadrži svoju neutralnost i poverenje obeju strana.

Stupanjem na snagu Direktive, države članice EU obavezane su da predvide mehanizme za kontrolu kvaliteta rada medijatora, da regulišu način upućivanja na medijaciju i ispunjavanje obaveza koje proističu iz sporazuma sklopljenog tokom medijacije. Implementacija Direktive podrazumeva obavezu država članica da usklade svoja zakonodavstva i preduzmu mere u cilju promovisanje medijacije i njene što šire primene u rešavanju sporova.